

Maciej Chorowski

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Wydział Finansów i Ubezpieczeń
Katedra Rachunkowości Międzynarodowej
maciej.chorowski1@gmail.com

ZMIANY W SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ W ŚWIETLE NOWELIZACJI USTAWY O RACHUNKOWOŚCI Z LIPCA 2015 ROKU ORAZ ICH WPŁYW NA ANALIZĘ WSKAŹNIKOWĄ NA PRZYKŁADZIE BILANSU

Streszczenie: Kolejna nowelizacja ustawy o rachunkowości z lipca 2015 r. wprowadziła do polskiego prawa bilansowego wiele istotnych zmian, które dotyczą m.in. prezentacji informacji w sprawozdaniu finansowym oraz stosowania uproszczeń w rachunkowości. Jedną z zasadniczych zmian w sprawozdawczości finansowej polega na prezentacji udziałów/akcji własnych oraz należnych wpłat na kapitał podstawowy w aktywach bilansu, a nie jak dotychczas w kapitałach własnych ze znakiem ujemnym, co powoduje wzrost sumy bilansowej i kapitałów własnych. Wielkości te uwzględniane są w wielu wskaźnikach finansowych służących ocenie sytuacji jednostki, dlatego dokonywane na ich podstawie analiza i wnioskowanie powinny być poprzedzone doprowadzeniem danych sprawozdawczych do porównywalności.

Słowa kluczowe: sprawozdanie finansowe, bilans, analiza wskaźnikowa.

Wprowadzenie

We wrześniu 2015 r. weszła w życie kolejna nowelizacja ustawy o rachunkowości. Zmiany dotyczyły m.in. sprawozdawczości finansowej jednostek, w tym układu bilansu. Nowe rozwiązania przewidują, że dotychczas wykazywane ze znakiem ujemnym w pasywach udziały/akcje własne oraz należne wpłaty na kapitał podstawowy będą prezentowane w odrębnych pozycjach aktywów jako wielkości dodatnie.

Celem artykułu jest analiza wprowadzonych zmian związanych ze sprawozdawczością finansową oraz uproszczeń w rachunkowości jednostek innych niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji, które jednocześnie nie kwalifikują się do kategorii jednostek mikro i małych. Zmiany w sprawozdawczości obejmują m.in. nowy układ bilansu, który może skutkować zwiększeniem sumy bilansowej i kapitału własnego. Wielkości te uwzględniane są w wielu wskaźnikach finansowych, na podstawie których dokonywana jest ocena sytuacji majątkowo-finansowej jednostki, dlatego w tym obszarze omówiono wpływ zmian w prezentacji udziałów/akcji własnych oraz niewniesionych wpłat na kapitał podstawowy na wyniki analizy wskaźnikowej i wnioskowanie na podstawie ustaleń tej analizy. Zastosowane metody badawcze obejmują analizę aktów prawnych, przegląd literatury przedmiotu oraz wnioskowanie.

1. Przegląd zmian w sprawozdawczości finansowej według znowelizowanej ustawy o rachunkowości

Ostatnia nowelizacja ustawy o rachunkowości z lipca 2015 r.¹ wprowadziła liczne zmiany do polskiego prawa bilansowego. Obejmowały one przede wszystkim zdefiniowanie kategorii jednostek małych i określenie przewidzianych dla takich jednostek uproszczeń przy sporządzaniu sprawozdań finansowych (w związku z implementacją postanowień dyrektywy UE 2013/34/UE²), ale również zmiany dotyczące innych podmiotów stosujących ustawę o rachunkowości, w tym m.in. mające wpływ na sprawozdawczość. Generalnie zmiany te mają zastosowanie do sprawozdań finansowych sporządzanych za rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2016 r., jednak mogą być już stosowane do sprawozdań za 2015 r. Najważniejsze zmiany obejmujące sprawozdawczość finansową jednostek innych niż małe i mikro³ przedstawia tabela 1.

¹ Chodzi o nowelizację wprowadzoną Ustawą z 23.07.2015 r. o zmianie ustawy o rachunkowości oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2015, poz.1333.

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG. Dz. Urz. UE L 182 z 29.06.2013.

³ Kategorię jednostek mikro oraz uproszczenia w sprawozdawczości jednostek mikro wprowadzono Ustawą z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o rachunkowości. Dz.U. 2014, poz. 1100.

Tabela 1. Zmiany w ustawie o rachunkowości dotyczące jednostkowej sprawozdawczości finansowej jednostek innych niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji, niebędących jednostkami małymi i mikro

Rodzaj zmian	Istota zmian
1. Zmiany w bilansie	<ul style="list-style-type: none"> a) Wprowadzenie nowego podziału prezentacji pozycji, m.in.: inwestycji długoterminowych, należności czy zobowiązań uwzględniających dane dotyczące jednostek powiązanych (wszystkich), pozostałych jednostek, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale oraz pozostałych jednostek b) Zmiana zasady wykazywania udziałów (akcji) własnych – nie będą prezentowane jak dotychczas w pasywach ze znakiem ujemnym, lecz w aktywach jako wielkości dodatnie c) Zmiana zasady wykazywania należnych wpłat na kapitał podstawowy – nie będą prezentowane w pasywach ze znakiem ujemnym, tylko w aktywach jako wielkości dodatnie d) Uszczegółowienie niektórych pozycji kapitałów
2. Zmiany w rachunku zysków i strat	<ul style="list-style-type: none"> a) Usunięto pozycje strat i zysków nadzwyczajnych oraz wyniku na operacjach nadzwyczajnych b) W pozostałych przychodach operacyjnych wprowadzono pozycję „Aktualizacja aktywów niefinansowych” c) W przychodach i kosztach finansowych wprowadzono pozycję „Aktualizacja wartości aktywów finansowych” oraz dodatkowe uszczegóławiające informacje dotyczące jednostek powiązanych oraz pozycje uwzględniające nowe pojęcie „zaangażowanie w kapitale” d) W wariantie porównawczym wprowadzono informację o świadczeniach emerytalnych w pozycji „Ubezpieczenia i inne świadczenia”
3. Zmiany w dodatkowych informacjach i objaśnieniach	Rozszerzenie zakresu prezentowanych informacji
4. Sprawozdanie z działalności	Rozszerzono krąg jednostek zobowiązanych do jego sporządzania o takie spółki jawne i komandytowe, których wszystkimi współnikami ponoszącymi nieograniczoną odpowiedzialność są spółki kapitałowe (spółki akcyjne, spółki z o.o.), spółki komandytowo-akcyjne lub spółki z innych państw o podobnej do tych spółek formie prawnej. Doprecyzowano zakres informacji o udziałach własnych, zmieniono zakres sprawozdania sporządzanego przez emitenta
5. Sprawozdanie z płatności na rzecz administracji publicznej	Wprowadzono obowiązek sporządzania sprawozdania z płatności przez duże jednostki działające w przemyśle wydobywczym lub zajmujące się wyrobem lasów pierwotnych. Zdefiniowano jednostki zobowiązane sporządzać to sprawozdanie
6. Badanie sprawozdań finansowych przez biegłego rewidenta	Rozszerzono krąg jednostek, których sprawozdania finansowe obowiązkowo podlegają badaniu o krajowe instytucje płatnicze i instytucje pieniądza elektronicznego. Zmieniono zakres informacji przedstawianych w pisemnej opinii z badania
7. Sankcje karne	Sankcje karne za niesporządzenie i niezłożenie do KRS sprawozdania z działalności oraz odpowiednich sprawozdań skonsolidowanych i sprawozdania z płatności na rzecz administracji publicznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie załącznika nr 1 oraz art. 49, art. 3 ust. 1 pkt 36 i 37, 37d, 38, 41, 43, art. 56 ust. 1, art. 56 ust. 2, 2a, 2b, 4 i 5, art. 57, 59, nowego rozdziału 6a, art. 64 ust. 1 pkt 2b, art. 65, art. 77 i 79 do ustawy o rachunkowości.

Nowelizacja ustawy o rachunkowości wprowadziła szereg zmian w układzie poszczególnych elementów sprawozdania finansowego, w tym w bilansie oraz rachunku zysków i strat. I tak w bilansie należy odnotować zmianę sposobu prezentacji należnych wpłat na kapitał podstawowy oraz udziałów/akcji wła-

nych. Do tej pory informacje te prezentowane były w kapitałach własnych ze znakiem ujemnym, natomiast obecnie będą prezentowane w aktywach jako wielkości dodatnie, co przedstawia tabela 2. Należy dodać, że zmiana ustawy o rachunkowości pociągnęła za sobą zmianę rozporządzenia w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych [Rozporządzenie], zgodnie z którym obecnie omawiane pozycje prezentuje się również w aktywach. Jednak w rozporządzeniu w sprawie konsolidacji brak jest przepisów przejściowych, co powoduje, że nowa prezentacja obowiązuje już dla sprawozdań skonsolidowanych za 2015 r. Taki stan prawny prowadzi do sytuacji, w której w jednostkowym sprawozdaniu finansowym jednostka korzystająca z możliwości stosowania nowych przepisów ustawy dopiero od 2016 r. zaprezentuje udziały/akcje własne i/lub należne wpłaty na kapitał w pasywach ze znakiem ujemnym, natomiast sporządzając skonsolidowane sprawozdanie finansowe jest zobowiązana zaprezentować te pozycje w aktywach.

Tabela 2. Bilans jednostki innej niż bank, ubezpieczyciel i zakład reasekuracji – ujęcie syntetyczne wg nowego wzoru

A. Aktywa trwałe B. Aktywa obrotowe C. Należne wpłaty na kapitał (fundusz) podstawowy D. Udziały/akcje własne	A. Kapitał własny (podstawowy, zapasowy, z aktualizacji wyceny, kapitały rezerwowe, wynik lat ubiegłych, wynik roku obrotowego, odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego – wielkość ujemna) B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania (rezerwy na zobowiązania, zobowiązania długoterminowe, zobowiązania krótkoterminowe, rozliczenia międzyokresowe)
Aktywa razem	Pasywa razem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości.

W aktywach bilansu wg nowego układu prezentuje się zadeklarowane, lecz niewniesione na dzień bilansowy wkłady kapitałowe – rzeczowe i finansowe w spółkach kapitałowych⁴ oraz spółkach osobowych. W tej pozycji wykazuje się również przewyższającą zysk kwotę zaliczek pobranych w ciągu roku przez

⁴ Zadeklarowane niewniesione wpłaty na kapitał podstawowy mogą wystąpić w spółkach akcyjnych, gdzie dopuszczalne jest, by np. akcje obejmowane za wkłady niepieniężne były pokryte w całości nie później niż przed upływem roku po zarejestrowaniu spółki, natomiast akcje obejmowane za wkłady pieniężne były opłacone przed zarejestrowaniem spółki co najmniej w jednej czwartej ich wartości nominalnej. W spółkach z o.o. w zasadzie nie powinny wystąpić zadeklarowane, lecz niewniesione wkłady, bowiem w odniesieniu do sp. z o.o. kodeks spółek handlowych wymaga, by przed zgłoszeniem kapitału zakładowego spółki z o.o. do Krajowego Rejestru Sądowego lub zgłoszeniem jego podwyższenia wkłady były wniesione w pełnej wysokości. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy umowę spółki z o.o. zawarto przy wykorzystaniu wzorca udostępnionego w systemie teleinformatycznym. W tym przypadku pokrycie kapitału powinno nastąpić nie później niż w terminie siedmiu dni od dnia wpisu spółki z o.o. do rejestru.

wspólników spółek osobowych. W aktywach wykazuje się również akcje własne posiadane na dzień bilansowy przez spółkę akcyjną lub spółkę komandytowo-akcyjną oraz udziały własne posiadane przez spółkę z o.o. wg cen ich nabycia. Są to przejściowo ujęte w księgach akcje lub udziały własne przewidziane do zbycia lub umorzenia w ciągu roku od dnia bilansowego [www 1]. Prezentacja omawianych pozycji w aktywach bilansu spowoduje wzrost sumy bilansowej. Konsekwencją jest również zmiana układu innej części sprawozdania, a mianowicie zestawienia zmian w kapitale własnym, z którego usunięto odpowiednie pozycje. Kolejne zmiany w bilansie wiążą się z wprowadzeniem nowej definicji jednostek powiązanych (są to co najmniej dwie jednostki wchodzące w skład grupy kapitałowej), grupy kapitałowej (tworzą ją jednostka dominująca i wszystkie jej jednostki zależne) oraz nowego pojęcia „zaangażowanie w kapitale” oznaczającego jakikolwiek udział w kapitale innej jednostki mający charakter trwałego powiązania⁵. W związku z tym takie pozycje bilansu jak należności i zobowiązania długoterminowe oraz krótkoterminowe i długoterminowe aktywa finansowe należy prezentować w podziale na: jednostki powiązane, pozostałe jednostki, w których jednostka posiada zaangażowanie w kapitale, oraz pozostałe jednostki.

W rachunku zysków i strat po nowelizacji nie występuje już (w większości jednostek⁶) kategoria zysków i strat nadzwyczajnych, ponieważ przychody i koszty związane ze zdarzeniami losowymi zostały przeniesione do wykazu pozostałych przychodów/kosztów operacyjnych⁷. W pozostałych przychodach operacyjnych dodano nową pozycję „Aktualizacja wartości aktywów niefinansowych”, w której należy ujmować korektę odpisów aktualizujących w wyniku ustania przyczyny utraty wartości aktywów niefinansowych. Uszczegółowiono prezentację w rachunku zysków i strat danych dotyczących jednostek powiązanych, w odniesieniu do których należy wyodrębnić informacje odnoszące się do: przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów (wariant kalkulacyjny) oraz przychodów netto ze sprzedaży i zrównanych z nimi (wariant porównawczy), kosztów sprzedanych produktów, towarów i materiałów (wariant kalkulacyjny), przychodów i kosztów finansowych z tytułu odsetek, zysku i straty z tytułu rozchodu aktywów finansowych. Z większą szczegółowością należy wykazać przychody finansowe z tytułu dywidend i udziałów w zyskach.

⁵ Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 37d ustawy o rachunkowości trwałe powiązanie występuje zawsze w przypadku nabycia, zakupu lub pozyskania w innej formie udziału w kapitale jednostki stowarzyszonej, chyba że zbycie udziału w krótkim okresie od dnia jego nabycia, zakupu lub pozyskania w innej formie jest wysoce prawdopodobne, poprzez zawarcie umowy lub podjęcie innych aktywnych działań dotyczących zbycia.

⁶ Kategorię zysków i strat nadzwyczajnych pozostawiono dla banków, zakładów ubezpieczeń, zakładów reasekuracji i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, co wynika ze nowelizowanego art. 3 ust. 1 pkt 33 ustawy o rachunkowości.

⁷ Por.: art. 3 ust. 1 pkt 32i ustawy o rachunkowości.

Nowelizacja ustawy o rachunkowości rozszerzyła zakres informacji wykazywanych w dodatkowych informacjach i objaśnieniach. W tej części sprawozdania finansowego należy więc dodatkowo ujawniać dane dotyczące m.in.⁸:

- kwoty dokonanych w trakcie roku obrotowego odpisów aktualizujących wartość aktywów trwałych, odrębnie dla aktywów niefinansowych i aktywów finansowych,
- kosztów wytworzenia środków trwałych w budowie, w tym odsetek oraz różnic kursowych,
- odsetek oraz różnic kursowych, które powiększyły cenę nabycia towarów lub koszt wytworzenia produktów w roku obrotowym,
- kwot i charakteru poszczególnych pozycji przychodów lub kosztów o nadzwyczajnej wartości lub które wystąpiły incydentalnie,
- przychodów i kosztów z tytułu błędów popełnionych w latach ubiegłych odnoszonych w roku obrotowym na kapitał (fundusz) własny z podaniem ich kwot i rodzaju,
- istotnych zdarzeń, jakie nastąpiły po dniu bilansowym, a nieuwzględnionych w sprawozdaniu finansowym, z określeniem ich wpływu na sytuację majątkową, finansową oraz wynik finansowy jednostki.

Poza rozszerzeniem kręgu jednostek zobowiązanych do sporządzania sprawozdania z działalności, nowelizacją ustawy o rachunkowości doprecyzowano również zakres prezentowanych w tym sprawozdaniu informacji o udziałach własnych⁹. Zgodnie z nowymi przepisami należy więc ujawnić: przyczynę nabycia udziałów własnych dokonanego w roku obrotowym, liczbę i wartość nominalną nabytych oraz zbytych w roku obrotowym udziałów, a w przypadku braku wartości nominalnej ich wartość księgową, jak też część kapitału podstawowego, którą te udziały reprezentują, w przypadku nabycia lub zbycia odpłatnego – równowartość tych udziałów, liczbę i wartość nominalną wszystkich udziałów nabytych i zatrzymanych, a w razie braku wartości nominalnej – wartość księgową, jak również część kapitału podstawowego, którą te udziały reprezentują. Poza tym zmieniono także zakres informacji prezentowanych w sprawozdaniu z działalności emitenta, którego papiery wartościowe zostały dopuszczone do obrotu na jednym z rynków regulowanych EOG¹⁰.

Nowelizacja wprowadziła także nowe sprawozdanie z płatności na rzecz administracji publicznych. Sprawozdanie to nie dotyczy wszystkich jednostek,

⁸ Pełny zakres informacji wykazywanych w „Dodatkowych informacjach i objaśnieniach” po nowelizacji wynika z załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości.

⁹ Zmieniony art. 49 ust. 2 pkt 5 ustawy o rachunkowości.

¹⁰ Jednostki te powinny dołączać do sprawozdania z działalności – jako wyodrębnioną część – oświadczenie o stosowaniu ładu korporacyjnego.

a jedynie działających w przemyśle wydobywczym lub zajmujących się wyrobem lasów pierwotnych i to po spełnieniu określonych w ustawie warunków¹¹, które powodują, że sprawozdania te będą zobowiązane sporządzać duże spółki, w tym działające na tzw. rynku finansowym.

Sprawozdania finansowe niektórych jednostek podlegają obowiązkowo badaniu przez biegłego rewidenta¹². Tu również wprowadzono zmiany polegające na rozszerzeniu katalogu tych jednostek o instytucje pieniądza elektronicznego i krajowe instytucje płatnicze. Zwiększono również zakres opinii z badania sprawozdania finansowego, w której należy wskazać dodatkowo: czy informacje zawarte w sprawozdaniu z działalności uwzględniają postanowienia ustawy¹³ i są zgodne z informacjami zawartymi w rocznym sprawozdaniu finansowym; czy w świetle wiedzy na temat jednostki i jej otoczenia uzyskanej w trakcie badania stwierdzono istotnie błędne informacje w sprawozdaniu z działalności, a jeśli tak – na czym polegają te zniekształcenia. W przypadku jednostek, których papiery wartościowe zostały dopuszczone do obrotu na jednym z rynków regulowanych (EOG), biegły rewident w opinii wskazuje, czy jednostka zawarła wszystkie informacje o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego [www 2].

2. Uproszczenia w rachunkowości jednostek w świetle ostatnich zmian ustawy o rachunkowości

Dotychczas ustawa o rachunkowości dopuszczała stosowanie pewnych uproszczeń w ramach przyjętej polityki rachunkowości, o ile nie wywierało to istotnie ujemnego wpływu na realizację zasady rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki¹⁴. Uproszczenia te mogły przykładowo dotyczyć: ujmowania w ewidencji i odnośzenia w koszty niskocennych składników majątkowych posiadających cechy środków trwałych, wyceny materiałów lub towarów po cenach zakupu, nieuwzględniania w kosztach wytworzenia produktów kosztów stałych niewykorzystanej normalnej zdolności produkcyjnej (dotyczy jednostek, których sprawozdanie finansowe nie podlega obowiązkowi badania). Ostatnie nowelizacje ustawy o rachunkowości z lipca 2014 r.¹⁵ oraz z lipca 2015 r. przyniosły w kwestii uproszczeń wiele zasadniczych zmian. Po pierwsze, dokonano kategoryzacji

¹¹ Warunki, po spełnieniu których określone jednostki zobowiązane są do sporządzania sprawozdania z płatności, określa art. 63f ustawy o rachunkowości.

¹² Jednostki, których sprawozdania finansowe podlegają obowiązkowo badaniu przez biegłego rewidenta, identyfikuje się zgodnie z art. 64 ust. 1-4 ustawy o rachunkowości.

¹³ Zakres sprawozdania z działalności wynika z art. 49 ust. 2 ustawy o rachunkowości.

¹⁴ Art. 4 ust. 4 ustawy o rachunkowości.

¹⁵ Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy o rachunkowości. Dz.U. 2014, poz. 1100.

podmiotów poprzez zdefiniowane jednostek mikro i małych i określenie przysługujących im uproszczeń w rachunkowości. Abstrahując od rozwiązań przewidzianych dla tych jednostek, zmiana ustawy z lipca 2015 r. wprowadziła także istotne uproszczenia dla innych jednostek, tj. takich, które mimo spełnienia warunków pozwalających zaliczyć je do katalogu jednostek mikro¹⁶ lub małych¹⁷, nie zdecydowały się na przyjęcie takiego statusu. Zakres tych uproszczeń oraz warunki uprawniające do korzystania z nich przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Kryteria uprawniające do korzystania z uproszczeń w rachunkowości dla jednostek, które nie sporządzają sprawozdań jako jednostki małe lub mikro oraz zakres uproszczeń

Kryteria uprawniające do stosowania uproszczeń:	
Z uproszczeń mogą korzystać jednostki, które za poprzedni rok obrotowy nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:	
1) 17 000 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego	
2) 34 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy	
3) 50 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty	
Zakres możliwych uproszczeń:	
1	Kwalifikacja umów leasingu zgodnie z przepisami podatkowymi
2	Nieustalanie aktywów i nietworzenie rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego
3	Niestosowanie przepisów rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych
Z uproszczeń nie mogą korzystać jednostki działające na rynku finansowym oraz jednostki sektora finansów publicznych, z tym że: uproszczenie 1. dotyczy również jednostek samorządu terytorialnego (bez dodatkowych warunków), uproszczenie 2. i 3. dotyczy również jednostek sektora finansów publicznych spełniających kryteria ilościowe uprawniające do uproszczeń.	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie art. 3 ust. 6, art. 37 ust. 10 i 11, art. 28b ustawy o rachunkowości.

¹⁶ Definicja jednostki mikro zawarta jest w art. 3 ust. 1a ustawy o rachunkowości. Zgodnie z tym przepisem jednostką mikro może być np. spółka handlowa, jeżeli w roku obrotowym, za który sporządza sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy nie przekroczyła co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości: a) 1 500 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego, b) 3 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy, c) 10 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty i organ zatwierdzający spółki podjął decyzję o stosowaniu uproszczeń. Jednostkami mikro nie mogą być jednostki sektora finansów publicznych oraz jednostki działające na rynku finansowym.

¹⁷ Definicja jednostki małej wynika z art. 3 ust. 1c-1e ustawy o rachunkowości. Przykładowo jednostką małą może być spółka handlowa, jeżeli w roku obrotowym, za który sporządza sprawozdanie finansowe, oraz w roku poprzedzającym ten rok obrotowy nie przekroczyła co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości: a) 17 000 000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego, b) 34 000 000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy, c) 50 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty. Podobnie jak w przypadku jednostki mikro, aby jednostka mogła korzystać z uproszczeń przewidzianych dla jednostek małych, organ zatwierdzający sprawozdanie finansowe musi podjąć decyzję o stosowaniu uproszczeń. Jednostkami małymi nie mogą być – bez względu na rozmiary prowadzonej działalności – jednostki działające na rynku finansowym oraz jednostki sektora finansów publicznych.

Zaprezentowane w tabeli 3 warunki uprawniające do stosowania uproszczeń wskazują, że dotyczą one jednostek nieprzekraczających analogicznych wielkości, jak określone dla jednostek małych. Przy czym, aby skorzystać z uproszczeń, wymagane progi dotyczą tylko poprzedniego roku obrotowego, a nie dwóch kolejnych lat obrotowych, jak to ma miejsce przy uzyskaniu statusu jednostki małej.

Z uproszczeń w kwalifikowaniu umów leasingowych zgodnie z prawem podatkowym dotychczas mogły korzystać jedynie jednostki, których sprawozdania finansowe nie były obowiązkowo badane przez biegłego rewidenta. Obecnie jednostki spełniające kryteria omówione w tabeli 3 mogą zrezygnować z ujmwania leasingu finansowego zgodnie z prawem bilansowym, jeśli podatkowo jest to leasing operacyjny [www 3], co oznacza ujednoczenie ewidencji umów leasingowych dla celów bilansowych i podatkowych [www 4] i to niezależnie od tego, czy sprawozdanie finansowe jednostki podlega badaniu.

Podobnie jak w przypadku leasingu, dotychczas możliwość nieustalania aktywów i nietworzenia rezerw na odroczony podatek dochodowy miały jedynie jednostki, które nie były objęte obowiązkiem badania sprawozdania finansowego. Aktualnie okoliczność ta nie ma znaczenia z punktu widzenia możliwości skorzystania z uproszczenia (po spełnieniu kryteriów ilościowych – tabela 3) polegającego na odstąpieniu od tworzenia rezerw/aktywów na podatek odroczony.

Ostatnie analizowane uproszczenie polegające na możliwości niestosowania przepisów rozporządzenia o instrumentach finansowych¹⁸ również dotyczy szerszego niż dotychczas kręgu jednostek. Mogą z niego skorzystać jednostki, które spełnią określone kryteria (tabela 3) i nie ma przy tym znaczenia, czy ich sprawozdanie finansowe podlega obowiązkowo badaniu. Rezygnacja ze stosowania przepisów rozporządzenia o instrumentach oznacza wycenę aktywów i pasywów w wartościach historycznych, a nie w wartości godziwej i skorygowanej cenie nabycia.

Należy zaznaczyć, że przyjęcie uproszczeń nie musi być poprzedzone decyzją organu zatwierdzającego sprawozdanie finansowe jednostki, nie ma też obowiązku stosowania wszystkich uproszczeń, ale przyjęcie chociażby jednego skutkuje zmianą zasad (polityki) rachunkowości. Skutki zmian przyjętych zasad (polityki) rachunkowości odnosi się na kapitał (fundusz) własny i wykazuje jako zysk (stratę) z lat ubiegłych¹⁹, a w sprawozdaniu finansowym za rok obrotowy,

¹⁸ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych. Dz.U. 2001, nr 149, poz. 1674 ze zm.

¹⁹ Tak wynika z nowego brzmienia art. 8 ust. 2 ustawy o rachunkowości.

w którym zmiany te nastąpiły, należy podać przyczyny zmian i określić ich wpływ na wynik finansowy oraz zapewnić porównywalność danych sprawozdania finansowego dotyczących roku poprzedzającego rok obrotowy, w którym dokonano zmian.

Na tle przedstawionych zagadnień powstaje pytanie, czy wprowadzone uproszczenia spełnią zakładany cel, którym wg intencji ustawodawcy było dostosowanie przepisów ustawy o rachunkowości do zmieniającego się otoczenia gospodarczego, obniżenie kosztów bieżącego prowadzenia rachunkowości, co w efekcie powinno poprawić warunki funkcjonowania przedsiębiorstw [www 5]. I tak np. w przypadku ułatwień w zakresie instrumentów finansowych praktycy są zdania, że uproszczenie to jest racjonalnie uzasadnione, gdyż w większości przypadków kategoria ta nie dotyczy jednostek małych. Z kolei gdy chodzi o aktywa/rezerwy na podatek odroczony postulują oni, że jako kryterium uprawniające do stosowania uproszczeń powinno się przyjąć istotność wpływu nieutworzonych rezerw/aktywów na wynik finansowy, a nie wielkość jednostki. Podkreślają również, że kwalifikowanie leasingu zgodnie z prawem podatkowym odniesie skutek w zakresie prezentowanego w aktywach bilansu potencjału ekonomicznego leasingobiorcy oraz innego rozkładu kosztów leasingu w czasie, co wpłynie na wynik finansowy jednostki [Dudek i Golus, 2015].

Powyższe prowadzi do wniosku, że decyzja jednostki o stosowaniu uproszczeń powinna być poprzedzona analizą i wyważeniem płynących stąd korzyści (obniżenie kosztów prowadzenia rachunkowości) i ograniczeń w kontekście potrzeb informacyjnych i oczekiwań odbiorców sprawozdań finansowych.

3. Wpływ zmian prezentacji w bilansie udziałów/akcji własnych i należnych wpłat na kapitał podstawowy na analizę wskaźnikową

Sprawozdanie finansowe jako produkt systemu rachunkowości [Jurkiewicz, 2014, s. 170], będące podstawowym źródłem informacji każdej organizacji gospodarczej [Markiewicz, 2012, s. 89], powinno cechować się najwyższym poziomem jakości informacji, do którego prowadzi realizacja nadrzędnych zasad rachunkowości [Rówińska, 2013, s. 375]. Sprawozdanie finansowe obrazuje skutki finansowe zdarzeń gospodarczych mających miejsce w danym podmiocie w okresie poprzedzającym jego sporządzenie [Świdarska, 2003, s. 1-2]. Jednocześnie sprawozdania finansowe pełnią istotną rolę w ocenie wyników działalności przedsiębiorstwa z wykorzystaniem analizy finansowej [Nesterowicz, 2014, s. 320]. Analiza sprawozdania finansowego polega na interpretacji infor-

macji w nim zawartych i obejmuje także ocenę kształtowania się zjawisk i procesów, których liczbowym odzwierciedleniem są dane prezentowane w sprawozdaniu [Nowak, 2008, s. 35]. Powstaje zatem pytanie, w jaki sposób zmiana prezentacji niektórych pozycji w bilansie wpłynie na wnioski formułowane na podstawie przeprowadzonej analizy opartej na bilansie. Celem udzielenia odpowiedzi w tabeli 4 przedstawiono syntetycznie ujęte pozycje bilansowe wg wzoru bilansu przed i po zmianie ustawy o rachunkowości z lipca 2015 r. Z kolei w tabeli 5 ukazano wybrane wskaźniki finansowe obliczone z uwzględnieniem „starego” i „nowego” układu bilansu.

Tabela 4. Bilans – ujęcie syntetyczne w układzie przed nowelizacją ustawy o rachunkowości z lipca 2015 r. i po nowelizacji (w zł)

Aktywa	Układ bilansu przed nowelizacją ustawy o rachunkowości	Układ bilansu po nowelizacji ustawy o rachunkowości	Pasywa	Układ bilansu przed nowelizacją ustawy o rachunkowości	Układ bilansu po nowelizacji ustawy o rachunkowości
A. Aktywa trwałe	1 200 000	1 200 000	A. Kapitał własny, w tym m.in.:	1 000 000	1 750 000
B. Aktywa obrotowe	750 000	750 000	– należne wpłaty na kapitał podstawowy	-730 000	-
C. Należne wpłaty na kapitał podstawowy	0	730 000	– udziały/akcje własne	-20 000	-
D. Udziały/akcje własne	0	20 000	– wynik finansowy	80 000	80 000
			B. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania, w tym:	950 000	950 000
			– rezerwy długoterminowe	30 000	30 000
			– zobowiązania długoterminowe	450 000	450 000
			– zobowiązania krótkoterminowe	470 000	470 000
			– rozliczenia międzyokresowe	0	0
Aktywa razem	1 950 000	2 700 000	Pasywa razem	1 950 000	2 700 000

Źródło: Opracowanie własne.

Przedstawiony przykład pokazuje, że w związku z nową prezentacją należnych wpłat na kapitał podstawowy oraz udziałów/akcji własnych zwiększyła się suma bilansowa dokładnie o kwotę tych pozycji wykazywanych aktualnie w aktywach ze znakiem dodatnim, a nie jak dotychczas jako wielkości ujemne w pasywach. O tę samą kwotę zwiększyła się również wartość kapitałów własnych w pasywach bilansu.

Tabela 5. Wybrane wskaźniki finansowe uwzględniające sumę bilansową i kapitały własne obliczone dla danych bilansowych z tabeli 4

Nazwa wskaźnika	Ujęcie definicyjne wskaźnika	Wskaźnik obliczony dla danych wg układu bilansu przed nowelizacją ustawy o rachunkowości	Wskaźnik obliczony dla danych wg układu bilansu po nowelizacji ustawy o rachunkowości
Złota reguła bilansowa	<u>Kapitał własny</u> aktywa trwałe	83,3%	145,8%
Złota reguła finansowa	<u>Kapitał własny</u> kapitał obcy	105,3%	184,2%
Wskaźnik zadłużenia kapitału własnego	<u>Kapitały obce</u> kapitał własny	95%	54,3%
Wskaźnik zadłużenia długoterminowego	<u>Zobowiązania długoterminowe</u> kapitał własny	45%	25,7%
Wskaźnik udziału kapitału własnego w kapitale całkowitym	<u>Kapitał własny</u> kapitał całkowity	51,2%	64,8%
Wskaźnik ogólnego zadłużenia	<u>Zobowiązania ogółem</u> aktywa ogółem	48,7%	35,2%
Wartość bilansowa jednostki	Aktywa ogółem – zobowiązania ogółem	1 000 000 zł	1 750 000 zł
Rentowność majątku ROA	<u>Wynik finansowy netto</u> aktywa ogółem	4,1%	2,96%
Rentowność kapitału własnego ROE	<u>Wynik finansowy netto</u> kapitały własne	8%	4,57%

Źródło: Opracowanie własne.

Skutki zmiany prezentacji omawianych pozycji widoczne są w wielkościach wskaźników finansowych obliczanych na podstawie bilansu, uwzględniających w swej formule kwotę sumy bilansowej i kapitału własnego. I tak na podstawie pierwszego wskaźnika ustala się, czy spełniona została tzw. złota reguła bilansowa, która zakłada, że aktywa trwałe charakteryzujące się niskim stopniem płynności powinny być finansowane kapitałem własnym, a więc kapitałem będącym w dyspozycji jednostki przez długi okres²⁰. Obliczony wskaźnik na danych bilansowych prezentowanych wg układu przed nowelizacją pokazuje, że reguła ta nie była spełniona. Natomiast ten sam wskaźnik obliczony na danych zaprezentowanych w „nowym” układzie wskazuje na prawidłowość finansowania majątku trwałego. Tymczasem w rzeczywistości nic się nie zmieniło, aktywa trwałe nie są w pełni finansowane przez kapitał własny. Z kolei zgodnie ze złotą regułą finansowania nie należy zadłużać przedsiębiorstwa ponad war-

²⁰ Istnieje też bardziej liberalna odmiana złotej reguły bilansowej, tzw. srebrna reguła bilansowa, zgodnie z którą aktywa trwałe powinny być finansowane kapitałami stałymi, tj. kapitałem własnym powiększonym o zobowiązania długoterminowe.

tość kapitałów własnych (wskaźnik powinien wynosić powyżej 100%). W przykładzie widać, że inna prezentacja danych spowodowała, iż wartość wskaźnika wzrosła o 78,9 pkt proc., podczas gdy w rzeczywistości relacja ta nie uległa poprawie. Podobnie wskaźnik zadłużenia kapitału własnego obliczony na danych wg „nowego” układu wynosi 54,3% i wskazuje na wysoką zdolność firmy do obsługi zadłużenia, gdy tymczasem w rzeczywistości na 1 zł kapitału własnego przypada 0,95 zł długu. Analogiczne wnioski dotyczą wskaźnika zadłużenia długoterminowego. Wskaźnik udziału kapitału własnego w kapitale całkowitym informujący o stopniu samofinansowania jednostki dzięki nowej prezentacji należnych wpłat na kapitał podstawowy wzrósł o 13,6 pkt proc., podczas gdy faktycznie nie można mówić o wzroście udziału kapitału własnego w finansowaniu jednostki. Nowy układ bilansu wpływa także na wartość wskaźników, do obliczenia których wykorzystywana jest suma bilansowa. I tak wartość wskaźnika ogólnego zadłużenia spada, ponieważ wrasta wielkość sumy bilansowej; równie wartość bilansowa jednostki mierzona różnicą aktywów i sumą zobowiązań ogółem o kwotę prezentowanych w aktywach należnych wpłat na kapitał podstawowy i udziałów/akcji własnych. Nowa prezentacja wspomnianych pozycji wpływa również na wskaźniki rentowności majątku i kapitału własnego, powodując spadek wartości obliczanych wskaźników. Przedstawione w tabeli 5 wskaźniki nie wyczerpują zestawu wskaźników finansowych, które w swej formule odwołują się do sumy bilansowej i kapitału własnego, o czym należy pamiętać, dokonując ich analizy i oceny.

Przeprowadzone obliczenia prowadzą do wniosku, że ocena tendencji kształtowania się wskaźników w określonym czasie musi być oparta na danych zdefiniowanych jednakowo we wszystkich analizowanych okresach. Oznacza to konieczność wykorzystania w obliczeniach porównywalnych danych sprawozdawczych. W przypadku, gdy bilans wg nowego układu będzie sporządzany po raz pierwszy za 2016 r., należy dane porównawcze za 2015 r. doprowadzić do porównywalności, tj. przedstawić pozycje udziałów/akcji własnych i niewniesionych wpłat na kapitał podstawowy w aktywach, jednocześnie eliminując je z pasywów. Gdy zachodzi potrzeba objęcia analizą jeszcze wcześniejszych okresów, należy postąpić analogicznie. Jeśli odpowiednie przekształcenia nie będą przeprowadzone, wówczas wnioski formułowane na podstawie analizy wartości wskaźników, które były obliczone w oparciu o odmiennie zdefiniowane podstawy (różny zakres treści pozycji sprawozdania finansowego), nie będą uprawnione i mogą wprowadzać w błąd.

Niezależnie od wpływu nowego układu bilansu na wielkości niektórych wskaźników powstaje również pytanie, czy nowa prezentacja w bilansie udzia-

łów/akcji własnych i należnych wpłat na kapitał podstawowy, będąca wynikiem implementacji Dyrektywy 2013/34²¹, lepiej niż dotychczas oddaje charakter kapitału własnego. Zdaniem Maksymiuka [2015] zmiany wpłyną na niekorzyść, ponieważ pozycjom tym nadano charakter majątku jednostki, podczas gdy dotychczasowy sposób ich ujawniania lepiej oddawał charakter kapitałów własnych, gdyż prezentowano tam zarówno kapitał niewniesiony (należne wpłaty), jak i będące w posiadaniu jednostki udziały/akcje, które już nie stanowią własności udziałowców/akcjonariuszy. Nie zmienia to faktu, że przedstawiony sposób prezentacji jest obowiązujący, co powoduje, że szczególną uwagę należy zwrócić na wnioskowanie oparte na wskaźnikach wykorzystujących sumę bilansową i kapitał własny.

Podsumowanie

Ostatnie zmiany ustawy o rachunkowości z lipca 2015 r. odnoszące się do jednostek niebędących jednostkami mikro i małymi miały szeroki zakres. Obejmowały nie tylko rozszerzenie zakresu informacji wykazywanych w poszczególnych elementach jednostkowego sprawozdania finansowego, zasadniczą zmianę układu bilansu, wprowadziły też możliwość uproszczeń w bieżącym prowadzeniu rachunkowości. W jednostkach, w których występują takie pozycje jak: udziały/akcje własne czy należne wpłaty na kapitał podstawowy, nowy sposób ich ujawnienia w bilansie powoduje zwiększenie sumy bilansowej i kapitałów własnych. Wielkości te stanowią podstawę obliczeń wielu wskaźników finansowych wykorzystywanych w ocenie sytuacji jednostki. Skoro wyniki tej analizy mają być miarodajne, należy zapewnić porównywalność danych wejściowych do analizy, co w przypadku zmienionego układu bilansu będzie oznaczać przekształcenie (doprowadzenie do porównywalności) odpowiednich pozycji aktywów i pasywów.

Literatura

- Dudek J., Golus R. (2015), *Czy uproszczenia w rachunkowości spełnią zakładany cel*, „Rzeczpospolita”, nr 228.
- Maksymiuk K. (2015), *Zmiany w rachunkowości nie tylko dla małych podmiotów*, „Rzeczpospolita”, nr 210.

²¹ Zgodnie z załącznikiem III i IV do Dyrektywy 2013/34 należne wpłaty na kapitał podstawowy prezentowane są w aktywach w pozycji „Należności”, a udziały/akcje własne w pozycji „Inwestycje”. Polski ustawodawca przyjął jednak inne rozwiązanie i pozycje te są ujmowane jako odrębne pozycje aktywów.

- Markiewicz-Rudnicka D. (2012), *Wiarygodność, przydatność i wierne odzwierciedlenie a użyteczność informacji sprawozdawczej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej we Wrocławiu”, nr 32.
- Nesterowicz R. (2014), *Sprawozdawczość finansowa i jej rola w ocenie wyników działalności przedsiębiorstw*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, nr 39(3), Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Nowak E. (2008), *Analiza sprawozdań finansowych*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 3 listopada 2015 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych zasad sporządzania przez jednostki inne niż banki, zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji skonsolidowanych sprawozdań finansowych grup kapitałowych. Dz.U. 2015, poz. 1957.
- Rówińska M. (2013), *Cechy jakościowe sprawozdania finansowego jednostek gospodarczych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 757, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 58.
- Świdarska G.K. (2003), *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic*, Difin, Warszawa.
- Wójcik-Jurkiewicz M., Jurkiewicz R. (2014), *Kierunki zmian w zakresie wiarygodności sprawozdań finansowych*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 164.
- [www 1] <http://www.sgg.gofin.pl/10,196002,prezentacja-naleznycch-wplat-na-kapital-podstawowy-i-udzialow.html> (dostęp: 25.03.2016).
- [www 2] <http://www.sgg.gofin.pl/10,195513,zwiekszenie-liczby-podmiotow-zobowiazanych-do-poddania.html> (dostęp: 16.03.2016).
- [www 3] <https://www.experto24.pl/ngo/rachunkowosc-i-podatki/uproszczenia-w-ewidencji-leasingu-od-2016-roku.html#.VrCP61LrBjg> (dostęp: 29.02.2016).
- [www 4] <http://www.sgg.gofin.pl/10,195003,klasyfikacja-umow-leasingu-po-uzyskaniu-statusu-jednostki.html> (dostęp: 30.03.2016).
- [www 5] http://www.mf.gov.pl/uk/ministerstwo-finansow/dla-mediow/wywiady/dorota-podedworna-tarnowska/-/asset_publisher/1Ss7/content/uproszczone-sprawozdania-dla-malych-firm-juz-za-2015-rok-dziennik-gazeta-prawna---10-sierpnia-2015-r/pop_up;jsessionid=A27 (dostęp: 28.02.2016).

CHANGES IN FINANCIAL REPORTING PURSUANT TO THE AMENDMENT OF ACCOUNTING ACT IN JULY 2015 AND THEIR IMPACT ON THE RATIO ANALYSIS ON THE EXAMPLE OF THE BALANCE SHEET

Summary: Another amendment to the Accounting Act in July 2015 introduced to the Polish accounting law a number of significant changes that relate to, among others, the presentation of information in the financial statement and the use of simplifications in accounting. One of the major changes in the financial reporting process is the presentation of shares /treasury shares and called-up share capital in the balance sheet assets, not

as previously, in equity with a negative sign, which causes an increase in total assets and equity. These amounts are included in many financial indicators, which are used to assess the financial situation of the company, therefore, analysis and inference based on them should be preceded by bringing the reporting data to comparability.

Keywords: financial statement, balance sheet, ratio analysis.